

Egyház és népfőiskola

Gondolatok a Szenczi Molnár Albert Vizsolyi Népfőiskola margójára

Az egyházak szolgálatát és a népfőiskolai tevékenységek történetét vizsgálva, könnyen rá lehet mutatni a kezdetektől szövődő szoros kapcsolatra, a célkitűzések és motivációk hasonlóságára, a két terület számtalan gyakorlati életben előforduló átfedésére. Akár a hazai eredetet, akár a nemzetközi kezdeményezéseket vizsgáljuk, nem véletlen, hogy az alapító atyáktól kezdve, Grundtvigtól Tessedik Sámuelig, Szabó Zoltántól Újszászi Kálmánig számtalan olyan népfőiskolai vezéregyéniséget fel lehet sorolni, akik egyben egyházi szolgák is voltak. A népfőiskolák szellemi fundamentuma alapvetően keresztény és hazafias alapon fogalmazódott meg, ugyanis azok a közösségfejlesztő erők és társadalomszervező elvek, amiket a népfőiskolai mozgalom első szellemi atyái megfogalmaztak, erősen hagyatkoztak a keresztény európai kultúrkör fundamentális, egyházi értékeire.

Egyház és népfőiskola. Gondolkodásunkban azonos e két terület létszerűsége is: a közösséget alkotó emberek közös sorsa, a hasonló életkihívások és ezek legmagasabb rendű közösségi szintje, amit épí-

tenek: a közösség nemzeti létezése. Ez például a református egyház szolgálatában egy nagyon is markáns karakterként jelenik meg. A nemzet közösségének kereteiben értelmezték a népművelés aktuális kérdéseit, ahol is még értelmezhető együttműködési, egyetértési és megértési dimenziói vannak a közös hagyományvilágnak, nyelvnek és identitásképző történeti narratíváknak. Nem véletlen, hogy a népfőiskolák és egyházak szoros kapcsolata ott a legszorosabb és legintenzívebb, ahol a szubszidiaritás gyakorlata is érvényesül. Vagyis a lokális egyházban, a kis közösségek fejlesztő, gyülekezeti törekvéseiben, és ott a leggyengébb, ahol az egyházi élet és a hierarchia fejlődése nemzetköziesül: a világegyház és világkereszténység szintjein. Noha éles határvonalakról nem beszélhetünk, mégis a valóságos mesgyék és határgyepük vonulatai a nemzeti létezés keretei mentén mutatnak érezhető törésvonalakat.

Talán ez az oka, hogy a reformáció hatása, a protestáns keresztényi életértelmezés vált a legösztönzőbb egyházi inspirációs közeggé a népfőiskolai gondolkodás számára, ugyanis a reformáció

nem csak tanbeli hitújítást képviselt a nyugati kereszténység családján belül, de legalább annyira pl. egyházszervezeti deregulációt is: vagyis a nemzetközi nagy egyházszervezettel szemben a helyi gyülekezeti életvalóság elsőbbségét hangsúlyozták a protestánsok (gyakran hangoztatott vezérelvként, hogy *gyülekezeteiben él az egyház!*). Ugyanakkor a reformáció fél évezredes indulására emlékezve, Luther Márton földrengésszerű sikereire és népszerűségére fordítva a figyelmet, érdemes a reformáció két nagy törekvését is végiggondolni.

1. A Német-Római Birodalom területén, illetve kulturális hatókörain belül, lehetetlen eltagadni a reformációban is feltörő német-nemzetföltöltő életélményt, mely a német nemzetrontás legalizált struktúráit próbálta visszabontani: pl. vallási szinten a római egyház pénzszivattyúit, mely a német nemzet kárára az itáliai egyházi elittörekvések céljait szolgálta (grandiózus építkezések, itáliai humanista művészetek, vagy bankházak, olasz haderők, hadműveletek finanszírozása stb.).

2. A német birodalmon belül pedig a reformációs életmegújí-

tás gondolata a *feudális struktúrák ellen is irányult* (gondoljunk a 1525-ös Münzer Tamás-féle parasztháborúra, melytől ugyan Luther elhatárolódik, azonban a reformációs szellemiség hatása ebben is eltagadhatatlan), mivel a polgári, közösségi emelkedés, művelődés és öntudatosodás alapvető elfojtására épül a feudális, jobbágyi néprétegek jogfosztása és gazdasági kifosztása. Tehát a népfőiskolai atyák szellemisége erősen antifeudális, haladó, de a liberalizmusnak szigorúan vett nemzeti-hazafias 19. századi értelmében. Ennek a reformációs mozgalmon belüli méregfogait Luthernek pl. polgári életerények népszerűsítésével és a feudális egyházi birtoktestek szekularizálásával (államosításával, kiosztásával) sikerült úgy kihúznia, hogy nehogy a német nemzeti és társadalmi csoportok között mélyüljenek el a törésvonalak, igyekezve arra, hogy a reformáció inkább a nemzetegyesítő erők irányába, és ne a nemzetet még jobban szétfeszítő érdekellentétek fokozására hasson.

A népfőiskolák társadalom és valóságformáló szellemi erőit, annak gyakorlatias és helyi közösség-építő szemléletét nem csoda, hogy sok olyan 19. és 20. századi lelkipásztor is osztotta, aki a felvilágosodás és a közösségi létezés munkálója volt, míg például a teljesen egyéni kegyességben elmélyülő pietista irányultságú egyháziak, vagy a reakciós egyházi tradíciók őrzői gyakran a népfőiskolák kapcsán is „farkast kiáltottak”. Mindenesetre a protestáns hitélet fontos hajtóereje a gyülekezeti közösség utilitarizmusa volt: vagyis a gyülekezet hasznosságra, fejlődésre, művelődésre való törekvése, iskolateremtő eszménye, bölcs és bibliás embernevelő szándéka a boldogulás konkrét praktícizmussal egybekötve, egy fontos népfőiskolai vonás, amire 500 évvel a reformációt

követően is ismét rá kell találnunk gyülekezeteinkben.

Másik oldalról a népfőiskolák éppen ezért az egyházzal való szoros együttműködésnek, értékrementésnek járták meg történelmi kálváriáit is. Hiszen a szocialista, kommunista ideológia antiklerikális beidegződései oldalrugaszkodtak és oldalcsapásokat is mértek a népfőiskolákra, mivel egyházas, keresztény tradíciókat éltettek és nemzettudatot teremtettek, szemben a forradalmi szocialista internacionalizmussal és antiklerikalizmussal. A népfőiskolák valóságát átforgató, modernizáló szándékaiban épp azért láttak veszélyt, mivel az a közösség történelmi tradícióinak szerves fejlődéséből következett. Nem úgy, mint a „múltat végképp eltörölni akaró” városi munkásság forradalmi-zsigeri dühe. Tulajdonképpen egy sikeres népfőiskolai vidékfejlesztési hálózat alapjaiban kérdőjelezte volna meg a szocialista világforradalom álmait, az adott társadalmon belül pedig a városi-urbanizáció erőltetését és az ipari munkásság súlyának növelését csökkentette volna. Tehát szükségszerűen került a népfőiskolai szakma feketelistára a szocialista Magyarország társadalompolitikájában. Mindennek ellenére a népfőiskolák eszmeisége és módszertana felbukkan a Hazafias Népfőiskolák Közművelődési Szándékaiban (tipikus példa erre a TIT és a honismereti táborok mozgalma, vagy a táncmozgalom felvirágzása).

Ami az egyház és népfőiskola együttműködési lehetőségeit illeti, csak akkor kapunk cizellált képet, ha komolyan vesszük azok elhatároló distinkcióit is. A közös együttműködés mellett a különbségekkel is tisztában kell lennünk az egészséges kapcsolat érdekében. A határok pedig ott vannak, ahol nem is sejttenénk: a népfőiskolai törekvések „végénél” található az egyház „kez-

dete”. Ez nem alsóbb vagy felsőbbrendűséget jelent – ilyenről szó sincs! –, hanem más létezési minőséget. Vagyis, hogy ugyanazok a honpolgárok, akik a közösséget alkotják, akik szántanak és vetnek, akik sokféle vállalkozást űznek, akik hagyományukat megélik családi ünnepeiken (házasodnak vagy épp kedves halottaikat elsiratják stb.), meghívást nyernek egy párhuzamos valóságba, egy nagy Úr királyi menyegzőjébe, hogy „hajnali részegségig” elmenően is „éneket zengjenek az Azúrnak” (Kosztolányi).

Vagyis az egyház nem attól számít közösségnek, hogy vannak-e egyesületi típusú szervezeti keretei, vagy feudális-hierarchikus apostoli királysága (mint a római katolicizmusnak), van-e vagyona és jövőképe is hordozó vagyon-gazdálkodása, hanem az egyház attól egyház, hogy ugyanezen valódi és látható honpolgárok, akik alkotják, *Jézus Krisztus tagjai*. Őbenne, az Ő uralmában van egy másik életük, ami egy mindent felülíró életértelmezést és értékelést, más értékkeretet is jelent. Ez nem jelenti az emberi gondolkodás racionális szintjeinek feladását, sem a közösségi törekvések evilági céljainak lesajnálását, de mégis magában foglalja „a nemlátható dolgok létéről való meggyőződést”, ami nélkül még lehetünk emberileg tetszetősek, de *amely nélkül nem lehet az Istennek tetszeni*. Erre azonban már nem tud megtanítani a népfőiskola, mint ahogy ilyen e világon túlmenő célokat sem tud megfogalmazni a közösség számára, de – tegyük hozzá – a népfőiskolák atyák nem is tették ezt alapvető küldetésévé. Ez megmarad a Szentlélek Úristen teremtő és újjáteremtő munkájának, melyhez útkészítő munkaeszköz lehet egy-egy igazi népfőiskolai műhely is.

Végül feltehetnénk a kérdést, hogy ha Krisztus Teste az Egyház,

és az önmagában is ilyen tökéletes és teljes „párhuzamos valóságként” is megragadható, mondhatni zárt világ, akkor mi dolga van egyáltalán e hanyatlani hajlandó és örökké fejlesztést igénylő „evilággal”? Hol van itt a népfőiskolás motivációs tényező? Az evilág nyomorúságain megindulni tudó, jobbítani akarás hajtómotorja? A válasz krisztológikus: Isten példaadásában, aki egyszülött Fiában vállalta e világot, aki odahagyta mennyei dicsőségét e világért. Aki szolgálai formát vett fel, mert megüresítette önmagát

(kenózis tan – Fil 2,11 skk.), és a legmélyebb alázatban is példát mutatott (egészen a kereszthalálig). Így az alázat nemcsak az egyház számára egy vizsgahelyzet, de a népfőiskolai szellemiség achilles-i sarka is.

Ezért az egyház létéből fakad, hogy nem önmagáért és önmagába zárva létezik, hanem küldetést tölt be ebben a világban. Itt pedig Krisztus földi sójaként ízt akar adni e világnak, vagy Krisztus kovászaként át akarja járni és alakítani

akarja ezt a világot. Ahol pedig ez az egyházi szolgálat nem világméretű léptékben, hanem helyi gyülekezeti aktualításban és nemzeti szinten gazdagítja a közösséget, ott fellép a lehetősége a népfőiskolai együttműködésnek. Azt gondolom, hogy református egyházi hagyományainkat életre keltve, a vizsolyi református gyülekezet épp ilyen nemzetépítő népfőiskolai műhelymunkát fejt ki, melyre jó oka van, én legalábbis – egész magyar nemzetünket tekintve – tizenötmillió okot fel tudnék sorolni.

KOVÁCS ZSOLT LEVENTE (Tiszafüred, 1985) vizsolyi református lelképásztor. Családi állapota: nős, 4 gyermeke van.